

KANTTEKENINGEN BIJ GRAFMONUMENTEN VAN JULES VAN BIESBROECK Jr. (Vervolg)

De derde socialistische strijder waarvoor Van Biesbroeck Jr. een grafmonument vervaardigde was de Gentenaar Jan Foucaert (49). Hij kwam uit een gezin met acht kinderen. Hij werd geboren op 20 mei 1850. Zijn vader Augustus-Carolus was schoenlapper in de Gentse Koepoortstraat 29 en zijn moeder heette Catharina Joanna De Vreese. Jan liep slechts enkele jaren school. In tegenstelling met zijn vijf broers, die zoals hun vader traditiegetrouw schoenmaker werden, werd hij op zijn veertiende wever bij Jozef de Hemptinne in de Keizer Karelstraat 31. Rond 1868 ging hij zich socialistisch opstellen en werd medeoprichter van het "*Leesgezelschap der Wevers*". Op 24 januari 1872 huwde hij met Emma Van Steenbrugh (1850-1931), continuwerkster in een vlasfabriek. Met haar zou hij zes kinderen hebben, waarvan er drie vroeg stierven.

In 1877 werd hij bij de Hemptinne, na dertien jaar dienst, weggezonden om politieke redenen. Tot 1882 trachtte hij verder als wever aan de kost te komen. Maar op de "*zwarte lijst*" geplaatst, verhuisde hij over acht verschillende bedrijven, waar hij telkens om politieke motieven "*den boek kreeg*". Een record haalde hij bij Hooreman en Zoon, Munkbrug 18, waar hij na amper één werkuur weggezonden werd. Nadat hij op 12 februari 1882 in de katoenfabriek van F. Van Heuverswyn op de Visserij 30 werd afgedankt, begon hij een zaak van mercerie-artikelen in de Veerstraat 16. Toen de Maatschappij "*Vooruit Nr. 1*" in 1883 de herberg "*In Zacheus*" in de St. Gillisstraat verliet voor het gebouw op de Garenmarkt 9, werd Jan Foucaert de eerste conciërge. Hij bleef deze functie van portier tot 1888 waarnemen en schakelde dan voor meer gewin terug naar de handel over. In 1894 of 1895 verhuisde hij naar de Oostakkerstraat 226 en begon er een quinqualleriehandel. Tevens was hij marktkramer en straatventer in de omgeving van Gent.

Met Anseele en Paul De Witte was hij de uitgever van het weekblad "*De Volkswil*".

Hij was een van de medestichters en beheerders van de coöperatief "*Vooruit Nr.1*" in november 1880. De oprichting van deze samenwerkende maatschappij gebeurde immers met een lening van 2.000 frank afkomstig van de "*Broederlijke Wevers*" en Foucaert was de vertegenwoordiger van deze groep in de beheerraad. Als bestuurder en controleur was hij een zeer actieve spilfiguur in deze coöperatief. "*De Volksalmanak*" betitelde hem dan ook bij zijn afsterven als de "*huismoeder*" van "*Vooruit*". "*Er is van hem gezegd dat hij over dag voor Vooruit werkte en er 's nachts van droomde. Dat zijn ware woorden. Altijd droeg hij een notaboekje of eene serie losse kaartjes op zich, waarop hij alle klachten of opmerkingen, die*

hem gedaan werden zorgvuldig aanteekende. En aan den muur nevens zijn bed hing eene lei (schalie) en griffel. Wanneer hij den slaap niet kon vinden of 's nachts gewekt werd door de duizenden gedachten die in zijn geest woelden, hoefde hij maar zijne hand uit te steken, om 's morgens van de schalie te kunnen lezen hetgeen hem 's nachts had bezig gehouden" (50). Dat hij een zuinige, strenge beheerder was, getuigt de anecdote dat bij de aanvraag van een nieuw potlood het oude stompje werd opgeëist. En dat hij niet altijd een zachtzinnige "huismoeder" was, getuigt Paul De Witte. Hij typeert hem sarcastisch als : "een man ... van geringe geestesontwikkeling en volslagen onbekend ... met de eerste regelen van tact en welgemanierdheid. Bij hem vergeleken, zou Berentand, de Gevlekte Panter, of een

Afb. 17. Jan Foucaert op jongere leeftijd. (Foto A. Walgraef).

ander opperhoofd der Pawnees en Zoulous het figuur maken van eenen Europeschen aristokraat van de fijnste soort" (51).

Gedurende jaren was hij de verantwoordelijke uitgever van socialistische brochures en van de krant "*Vooruit*". Hij incasseerde dan ook de veroordelingen en zag verschillende keren zijn meubels aangeslagen door de deurwaarder. In oktober 1896 werd hij met Anseele veroordeeld in de felbesproken loonkwesitie van de "*trensenmaaksters*".

In februari 1903 was hij medeoprichter van de produktiecoöperatie "*De Vereenigde Wevers : Weversfabriek*" en werd een van de vijf bestuurders, samen met Anseele, van wie de idee uitging, de wevers Jan Deprez en Gustave Haeck en de brouwer Richard Berragan, beheerder van de coöperatief "*De Zon*".

Acties en obligaties werden uitgegeven. Met de gelden werd de oude weverij Deprez in de Wollestraat aangekocht. Ze werd bedrijfsklaar in het najaar, en na enkele jaren winstgevend. Foucart wou deze kleinschalig houden, beperkt tot het cliënteel van de coöperatieven en verzette zich tevergeefs tegen de uitbreiding door Anseele nagestreefd (52). Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1884 te Gent, toen de socialisten voor het eerst opkwamen, was hij tesamen met Anseele, Beerblock en Van Gyseghem kandidaat en haalde 834 stemmen. In hetzelfde jaar werd hij door de katoendrukkerijen zonder succes voor de werkrechtensraad voorgedragen. In 1887 werd hij door de suikerraffineerders voor de pas opgerichte Werk- en Nijverheidsraden voorgedragen en was tegelijk kandidaat voor de gemeenteraadsverkiezing. Hij haalde respectievelijk 749 en 536 stemmen. In 1889 nam hij deel aan het internationaal congres te Parijs, waar Eén Mei als feestdag van de arbeid uitgeroepen werd. In 1894 bekwam hij 10.561 voorkeurstemmen in de wetgevende verkiezingen.

Bij het invoeren van de vertegenwoordiging van de minderheden in de gemeenteraden werd hij op 17 november 1895 plaatsvervanger op de lijst van de radico-socialisten en volgde op 6 december 1897 Edmond Van Beveren op, na diens overlijden.

Bij de gemeenteraadsverkiezing van 15 oktober 1899 werd hij tot "*werkdadig lid*" verkozen en bij deze van 20 oktober 1907 kwam hij nog eens als plaatsvervanger uit de bus, liefst met 10.212 voorkeurstemmen. Bij het overlijden van Louis Bar volgde hij hem op en bleef gemeenteraadslid tot zijn dood, na een slepende rugkwaal op 30 april 1910.

De Eén Meifeesten werden omwille van zijn overlijden en begrafenis met een week verschoven.

Hij werd in volle grond begraven op 5 mei 1910 op de Westerbegraafplaats. Tijdens de lijkstoet werd de speciaal door Jef Van der Meulen gecomponeerde "*Doodmars Jan Foucaert*" uitgevoerd en de treurzang "*De onvermoeibare*" werd onder begeleiding van de harmonie Vooruit gebracht door de Marx- en Nelliëkring.

Afb. 18. Jan Foucaert op oudere leeftijd naar een foto van B. Jacobs & Co, fotograaf en *schietspoelmaker*, Oude Kalvermarkt 19 te Gent. (Foto A. Walgraef).

Na het toekennen van de concessie op 29 november van datzelfde jaar, werd Foucaert in de vroege morgen van 8 december ontgraven en overgebracht naar de kelder nr. 951. Zijn echtgenote werd op 15 juni 1931 bijgezet en de oudste zoon Gustaaf op 13 oktober 1953. Kleinzoon Jan Gustaaf verlengde op 17 november 1975 de concessie het laatst.

Op 9 december 1910 werd het eenvoudige beeld, door Van Biesbroeck Jr. vervaardigd, op de zerk geplaatst. Zo was het graf klaar voor de jaarlijkse socialistische rouwbetoging, die twee dagen later plaats had. Een van de eerste artikelen geïllustreerd met grote foto in "Vooruit", was hieraan gewijd.

Avanti schreef : *"De dankbare werkers plaatsten op zijn grafstede een sober, maar heerlijk monument, dat rang neemt in de sculpturale kunst. Jules Van Biesbroeck doet uit het kapiteel eener zuil een figuur verschijnen*

Afb. 19. Grafmonument voor Jan Foucaert op het erepark van de Westerbegraafplaats. (Foto A. Walgraef).

Afb. 20. Detail van het grafmonument voor Jan Foucaert. (Foto A. Walgraef)

met den wijsvinger der rechterhand op de lippen; de plooiën van het kleed, in de schacht gegrift, geven iets schimachtigs aan deze realisatie. Over de rolschelp een krans "Aan Jan Foucaert", in de schacht de treffende inschrijving : "Nu eerst rust hij !" herinnerend aan de rusteloozen levensloop van den pionier waarvan de samenwerking met erkentelijken eerbied blijft denken" (53).

Wijsvinger zal wel een verschrijving voor middenvinger zijn.

Het beeld werd gerealiseerd in fossielrijke blauwe steen en zou best een restauratiebeurt ondergaan. Het is ongesigneerd. Op een tweetrappige, afgeschuinde sokkel, draagt het bovenste deel de thans onleesbare tekst :

"Wie trots der rijken macht, die 't volk verdrukt

Voor 's volksverheffing kloek bleef streven,

Al heeft de wreede dood Hem ons ontrukkt,

Zijn strijdersbeeld zal eeuwig leven." (54).

Jules van Biesbroeck Jr. schilderde ook een niet nader te dateren portret van Jan Foucaert, dat o.a. in de "Nijverheid- en Kunsttentoonstelling" te zien was in het feestlokaal Vooruit in de zomer van 1916.

*

* *

Voor Charles Joseph Van Loo vervaardigde Van Biesbroeck Jr. een bronzen grafplaat. Deze kunstfotograaf en -schilder werd te Gent geboren op 20 maart 1846 als zoon van François Lievin (1817-1870) en Lucie Albertine Gilliet (1804-?). Zijn ouders woonden eerst in de Burgstraat, later in de Lange Violettenstraat "*recht over St. Annakerk*", nadien "*recht over het Klein Begijnhof*". Vader Van Loo verdiende zijn brood als huis- en versierschilder en had een handel van "*alle slach van nieuwe en oude Boeken, als ook alle soorten van Printen en Beeldekens, Pennen, Papier en vele andere artikelen*". Op het einde van zijn leven, sedert 1864, werd hij tevens boekbinder.

De bekende graveur Florimond Pierre Van Loo (1823-1901), die lange tijd in dezelfde straat woonde, was geen naaste bloedverwant (55).

In 1861, het eerste jaar dat het systeem Dupuis gewijzigd werd, begon Van Loo academiestudies, die niet rimpelloos zouden verlopen. Hij was veertien jaar en van beroep schilder. De klas van de grondbeginselen sloeg hij over en begon bij J. Godinau de leergang *Antiek Hoofd*. Op de cursus *Antiek Beeld* bij Theodoor Canneel zette hij twee jaar en klom bij dezelfde naar *Levend Model*. Op 8 maart 1867 werd hij wegens berispelijk gedrag weggezonden. Maar in oktober was hij er terug en had blijkbaar zijn leven gebeterd : hij eindigde tweede. Het volgende academiejaar liet hij verstek gaan, maar werd in 1870 laureaat (56).

Intussen dook hij als twintigjarige in de "*Gentse Wegwijzer*" op als lithograaf. Hij woonde toen bij zijn ouders.

Op 12 juni 1871 huwde hij met Mathilde Smet (1844-1928), die hem twee kinderen schonk, Gabrielle en Michel.

Wanneer hij zich op de fotografie begon toe te leggen, is moeilijk te achterhalen.

Hij was lid van de Gentse sectie van de in 1873 opgerichte "*Association Belge de Photographie*", maar trad niet op de voorgrond zoals een Amand Goderus, eerst advocaat en later rechter bij de Gentse rechtbank van eerste aanleg, G. De Vylder, bestuurder van de beroepsschool, en Edmond Sacré, wellicht de meest befaamde Gentse fotograaf uit die tijd.

Tijdens het leven van Van Loo organiseerde deze vereniging vijf exposities, nl. in 1889, 1892, 1895, 1899 en 1903. Hij nam aan de drie laatste deel, hoofdzakelijk met portretten en enkele scènes. In de kritiek werd hij geprezen omwille van zijn experimenten met nieuwe papiersoorten (platina, bromide, mimosa en antiek) en voor zijn produktiviteit (57). Sommige vonden het echte meesterwerken, andere waren van oordeel dat zijn talent te ongelijk was (58).

In februari 1888 verhuisde hij naar de Vlaanderenstraat 56 en begon naast de fotografie een handel in fotografische produkten en accessoires, gekoppeld aan een speciaal inkaderatelier. Het volgend jaar liet hij zelfs een kleine brochure drukken bij zijn schoonbroer François Meyer, drukker en lithograaf afkomstig uit Charleroi, die enkele huizen verder woonde. Ze bevatte praktische raadgevingen voor zijn cliënteel : hoe poseren, hoe gekleed en gekapt, op welk ogenblik van de dag zich laten fotograferen, en dies meer (59).

In 1891 nam hij zijn intrek in het huis nr. 74, huisnummer fout vermeld op zijn reclamefolders.

Naar eigen zeggen behaalde hij gouden en zilveren medailles in diverse wedstrijden.

In de beginfase legde hij zich toe op portretten (ook van overledenen) en op het fotograferen van kastelen, gebouwen en hovingen, schilderijen en mechanieken. Nadien ging zijn aandacht meer naar personen (kinderportretten, huwelijken, soirées, banketten, vergaderingen).

Hij kleurde die portretten. Hij was daarenboven een van de eerste die médaillons maakte.

Rond 1890 ging hij er prat op in om het even welk weer te fotograferen en een paar jaar later ook 's avonds te kunnen werken dank zij een nieuwsoortig verlichtingsapparaat.

Als zijn grote specialiteit zag hij het vervaardigen van met potlood getekende portretten van natuurlijke grootte en geschilderde portretten in olieverf op doek. Met deze werken nam hij sporadisch deel aan Gentse triënnales : in 1877 en 1883 telkens met een getekende portret, in 1895 met een olieverfportret. In 1882 was hij met vier werken vertegenwoordigd op de jaarlijkse Kersttentoonstelling van de "*Cercle artistique et littéraire*" in de

Afb. 21. Deel van een reclamefolder van Charles Van Loo. (Foto Bibliotheek R.U.G.)

St. Jansvest. Zijn atelier was een ontmoetingsplaats voor kunstenaars (60). Hij overleed vrij jong, 57 jaar oud, op 26 februari 1904. Zijn weduwe en zijn zoon zetten de zaak verder. Deze laatste, eveneens kunstfotograaf en schilder-tekenaar, leidde een vrij bewogen leven, verbleef van 1929 tot 1936 te Nice, en overleed in zijn geboortestad in 1963.

De relatie tussen de families Van Loo en Van Biesbroeck waren zonder twijfel zeer vriendschappelijk.

Charles was een jaar ouder dan Jules Sr.; Michel vier jaar jonger dan Jules Jr.

Charles Van Loo en Vader Van Biesbroeck kenden elkaar uit de academie-tijd. Ze doorliepen, op enkele uitzonderingen na, van 1861 tot 1870 dezelfde jaren en cursussen.

De carrière van Michel aan de academie was wel kort. In oktober 1890 begonnen in de cursus grondbeginselen bij Vader Van Biesbroeck, bleef hij er weldra weg wegens "*te wensen latend gedrag en slechte leerzaamheid*". Jules Sr. was in de tachtigerjaren een geliefd portretschilder. Van Loo beoefende hetzelfde genre. Op het 32ste Gents salon waren ze beiden vertegenwoordigd; Van Loo toevallig met een "*Portret van den heer V.B. ++*"...

In het najaar 1889 richtte Van Loo in zijn ruime magazijnen een schilderijtentoonstelling in. Genodigden waren de Brusselaar August Musin (1852-1920) (of was het François ?), de Gentenaar Gustave Mattelé (1840-1918), een zekere Henriette Bonner, hoogstwaarschijnlijk verschrijving voor de Nederlandse, maar te Brussel gevestigde hoofdzakelijk katten-schilderes Henriette Ronner (1821-1909), Vital Sterkx uit Lokeren, maar gedomicilieerd te Gent, Joseph Van Snick uit Moerbeke-Waas, Jules De Bleye (1846-1901) en Jules Van Biesbroeck Sr.

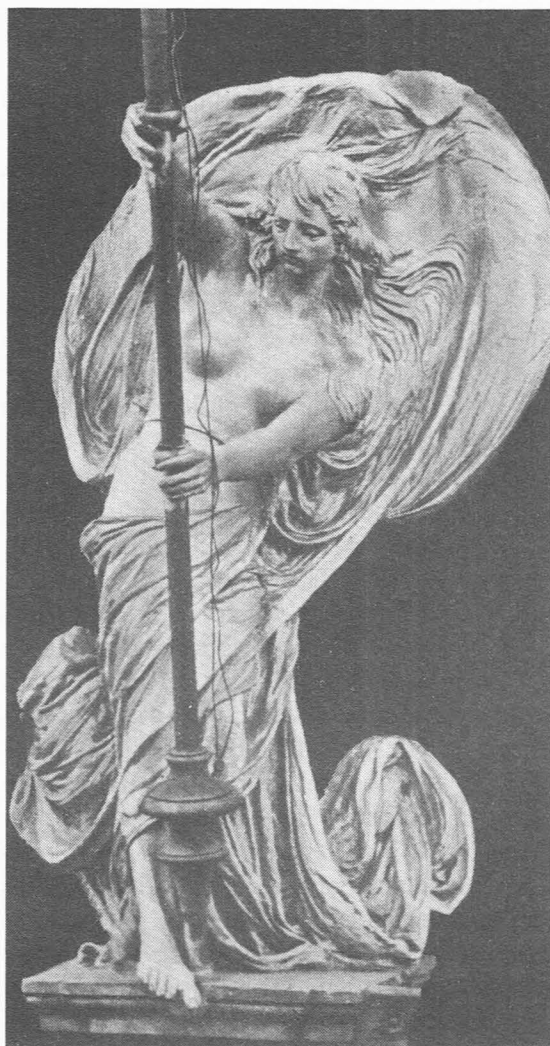
De aanwezigheid van beide laatste verdient aandacht.

Jules De Bleye was een academiëvriend van Van Loo. In de periode 1866-1870 volgde hij tesamen met Charles Van Loo en Jules Van Biesbroeck Sr. de leergang levend model. In 1870 maakte hij deel uit van de groep Internationalisten te Gent.

De Van Biesbroecks zouden pas openlijk de rode kaart spelen sedert het begin van de negentigerjaren.

In een bespreking van deze tentoonstelling in "*Vooruit*", waarschijnlijk door De Bleye zelf geschreven, wordt "*Een appelken tegen den dorst*" van De Bleye alle lof toegezwaaid. Van Biesbroecks werk kreeg volgende kritiek : "*De wijsgeer van Biesbroeck is een zeer wel klassiek gestudeerd figuur dat ons, spijtig genoeg niet op Socrates of Solon denken doet maar doodeenvoudig op Goore, den ouden draaier van Vooruit. Waarom niet eens een Proletaar der 19e eeuw geschilderd ? Met het talent van het gehalte van J. Van Biesbroeck moet men geen onderwerp in het verleden zoeken. Vergeten we niet dat kunst de uitdrukking is der eeuw waarin wij leven*" (61).

Deze aanmaningen om de historieschilderkunst daar te laten en over te schakelen op meer realisme werden later voor de twee Van Biesbroecks herhaald, niet alleen door De Bleye, maar ook door andere critici zoals Albert Dutry en Karel M.J. Lybaert Jr. Blijkbaar met succes !

Afb. 22. Linker vlaggemasthouder voor het huis Van Loo door Jules Van Biesbroeck Jr. (Foto Biblioteca Apostolica Vaticana).
 Afb. 23. Rechter vlaggemasthouder voor het huis Van Loo. (Foto Biblioteca Apostolica Vaticana)

Eind 19e eeuw vervaardigde Jules Van Biesbroeck Jr. twee grote decoratieve figuren als vlaggehouders voor de gevel van Van Loo's huis in de Vlaanderenstraat. Ze zijn thans verdwenen, maar werden gelukkig fotografisch bewaard (62).

De Van Loos bezaten de gipsen maquette van "*De Mastplanters*", het in 1900 in brons gegoten beeld, dat Jules Jr. datzelfde jaar op de Brusselse Triënnale tentoongesteld had onder de titel "*Staander-voetstuk voor vaandelstok of elektrische mast*", en dat in 1902 vóór het Museum geplaatst werd. (Uiteraard gaat het om twee en niet om drie personen, ongelooflijke

Afb. 24. Gedenkplaat door Jules Van Biesbroeck Jr. op het graf van Charles Van Loo op het erepark van de Westerbegraafplaats. (Foto A. Walgraef)

vermelding in meer dan één gezaghebbende publikatie!) In 1905 gaf weduwe Van Loo de maquette in bewaring aan het Museum voor Schone Kunsten op aanvraag van de toenmalige conservator Maeterlinck. Daar de voorschriften bij het in depot geven niet nageleefd werden, verliep de terugvordering in 1908 niet rimpeloos (63).

Het graf Van Loo bevindt zich op de Westerbegraafplaats, tegenover de Noordermuur, en draagt het nummer 750.

Op de groengrijs granieten deksteen, die rondom gevat is in een sokkel van ruwgekapt arduin, staat het opschrift in bronzen reliëfletters : ICI REPOSE LA FAMILLE / CHARLES VAN LOO / MATHILDE VAN LOO - / SMET / GABRIELLE VAN LOO / MICHEL VAN LOO

De tekst is misleidend, want de kelder bevat slechts drie personen. Gabrielle, in 1905 na haar huwelijk met Adolphe Marie Masy naar Antwerpen uitgeweken, werd hier nooit bijgezet.

Achter de zerk staat in ruwgekapt arduin een naar links schuinverspringende stele met ingewerkte bronzen plaat. Ze toont in hoogrelief de prachtige, karakteristieke kop van Vader Van Loo, in profiel naar rechts. Op de

achtergrond een van rechtsonder naar middenlinks verlopende olijftak. Op een banderol, die rechts vóór de tak en links eronder loopt, staat in sierlijke letters CH / VAN LOO, gescheiden door de figuur.

Fernand Arnaudíés, die in 1931 te Algiers een monografie over Jules Van Biesbroeck Jr. publiceerde, gesteund op gegevens door de kunstenaar meegedeeld, gaf als vervaardigingsjaar 1910 op. De plaat zelf werd door de kunstenaar niet gesigneerd of gedateerd (64).

In 1909 stelde Van Biesbroeck Jr. op de 40ste Triënnale van Gent, naast een schilderij, ook een bronzen plaket tentoon. Nadere gegevens ontbreken. Ging het hier om de Van Looplaaat, die 600 Fr geprijsd stond ?

Onderaan links draagt de plaat de inscriptie "*Ch. Vindevogel, Fondateur*". Het betreft de bronsgieter Charles Vindevogel. Dit is een bijzonder vroeg werk, daar Vindevogel pas in 1913 voor het eerst in de "*Gentse Wegwijzer*" verschijnt, om pas geregeld zijn "*Fonderie de Cuivres d'Art, d'Or et d'Argent*" vanaf 1920 te afficheren. Zijn firma zou later in de periode 1924-1926 voor Van Biesbroeck Jr. het Edmond Van Beverenmonument gieten. De concessie voor het graf werd in 1973 voor het laatst verlengd door Anastasie Viard, de nog in leven zijnde derde echtgenote van Michel Van Loo (65).

*

* *

Het grafmonument voor de familie Vermeulen is het laatste door Van Biesbroeck Jr. in België vervaardigd. Het bevindt zich op de Westerbegraafplaats, tegen de Noordermuur, op het nummer 456. De kelder bevat Theodoor Livinus Vermeulen (1823-1893), zijn echtgenote Mathilde Adelaïde Vanderschueren (1828-1894) en hun oudste zoon Jozef Polydoor (1852-1906), alledrie geboren en getogen te Gent. Naast Jozef telde het gezin nog één zoon Emiel en drie dochters, nl. Marie-Thérèse, Stéphanie en Clémence-Marie.

Zowel vader als zoon hadden een schildersbedrijf gespecialiseerd in verfijnde salondecoratie. Ze voerden o.m. werken uit in de Vlaamse Academie. In tegenstelling met andere tijdgenoten-decorateurs voerden ze weinig of geen reclame. Moeder Vermeulen was strijkster. Het gezin was eerst gevestigd in de (Grote) Bellevuestraat 9. In 1894 verhuisde Jozef, wellicht na de dood van zijn moeder, naar de Holstraat 140 (66).

Theodoor Vermeulen liep academie. Hij komt voor in het oudstbewaarde leerlingenregister in de K.A.S.K., nl. dat van het schooljaar 1845-1846. De tweeëntwintigjarige, die toen nog in de Twaalf Kamerstraat 64 woonde, volgde in het toenmalige stelsel Dupuis tegelijk de "*Classe d'après l'Antique*" en het "*Modèle Vivant*" bij professor-directeur Vanderhaen (67). Vermeldingen in latere registers ontbreken.

Naast decorateur was hij tevens glas- en kunstschilder. In de "*Gentse Wegwijzer*" wordt hij pas in 1869, 46 jaar oud, voor het eerst bij de kunste-

Afb. 25. Theodoor Vermeulen en Mathilde Vanderschueren.

naars vermeld en dit voor het bloemenggenre, specialiteit die in 1872 uitgebreid werd tot aquarellen. Tweemaal nam hij deel aan een Gents salon, telkens met een olieverf : in 1868 met een bloemstuk, in 1874 met een stilleven (68).

De zoon Jozef doorliep de ganse tekencyclus van de Gentse Academie. Als veertienjarige scholier kwam hij in 1866 in de klas van de grondbeginselen bij Van der Plaetsen, verliet het jaar nadien de dagschool, hernam de klas der grondbeginselen en kwam langs de gebruikelijke weg "*Antiek Hoofd*" bij Godinau en "*Antiek beeld*" of "*groot plaaster*" in het "*Levend Model*", beide gegeven door Theodoor Canneel.

Het was gebruikelijk een studiejaar meerdere keren te hernemen om zich verder te bekwamen. Gedurende dertien jaar volgde Jozef ononderbroken deze laatste cursus. In 1880 werd hij bij elk van de drie wedstrijden primus. Hij was eveneens laureaat in de cursus anatomie en had uitstekend gepresteerd voor perspectief en kunstgeschiedenis. "*C'est un jeune homme actif, zélé et persévérant qui promet de faire de bonnes études s'il est encouragé*", schreef de directie. Als aanmoediging ontving hij twee beurzen, respectievelijk 50 en 250 Fr. De drie volgende studiejaar werd hij niet meer

Afb. 26. Glasschildering door Theodoor Vermeulen.

geklasseerd, maar genoot in 1881 van een subsidie van 250 Fr en in 1883 van 150 Fr (69).

Wanneer hij in 1883 de academie verliet, werd hij in de “Wegwijzers” opgenomen in de rubriek kunstschilders “*Bloemen en Genre*”.

Hij was een van de medestichters van de “*Kunstabond*” op 1 oktober 1877. Deze bestond uit academieleerlingen van de drie hoogste jaren en uit oudleerlingen, en werd in 1884 (of 1886) ontbonden. Vermeulen was in deze organisatie met Albert Toefaert commissaris voor de schilderkunst en nam deel aan de jaarlijkse tentoonstellingen. Tevens zetelde hij vaak in het bestuur van de “*Cercle artistique et littéraire*” als een van de vijftien leden van de “*Commission de ballottage*” in de periode 1897-1906. Op de jaarlijkse Kersttentoonstellingen, die tot 1895 plaatsvonden, was hij herhaaldelijk vertegenwoordigd (1889-1892; 1895). Ook exposeerde hij op de Gentse triënnales van 1871, ...

Hij nam deel aan verschillende salons, vóór 1890 met groot interval. Zo exposeerde hij op de Gentse triënnales van 1871, 1883, 1892, 1895 en 1899; de tentoonstellingen van de Gentse “*Cercle des Beaux Arts*” in 1882 en 1883; het Brusselse salon van 1893; de “*Exposition Universelle des Beaux-Arts*” te Antwerpen in 1894, de 9e triënnale te Namen in 1895 en het Luiks salon van 1896. In 1897 nam hij deel aan de eerste tentoonstelling van het “*Kunstverbond der Vlaanderen*” in de Skating-ring te Gent en aan de “*Exposition d’Aquarelles, Pastels, Dessins, Gravures et Sculptures*” te

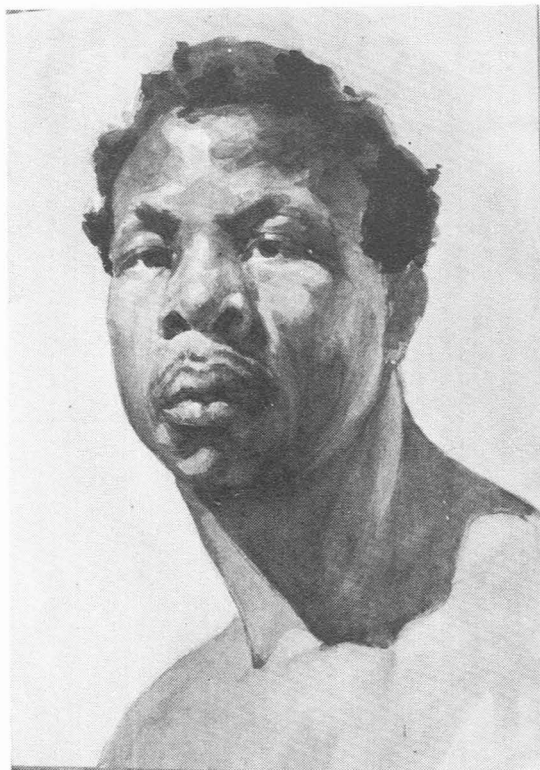
Afb. 27. Jozef Vermeulen. (Foto A. Walgraef)

Antwerpen. In 1899 tenslotte was hij eveneens vertegenwoordigd op de Provinciale Tentoonstelling van Oost-Vlaanderen te Gent (70).

Hij werkte soms in olieverf, maar was voornamelijk een knap aquarellist. Vermoedelijk was hij geen lid van de "*Société royale belge des aquarellistes*". Eén enkele keer schilderde hij een landschap; meestal beeldde hij figuren af. Zijn voornaamste werken zijn de aquarellen "*Vermoeid*", "*Aan de studie*" en "*In vertrouwen*". Sommige waterverfschilderijen werden voor reproductie door gespecialiseerde firma's in Brussel (Lith. J.L. Gosart) en Duitsland aangekocht.

Deze al te bescheiden kunstenaar, vandaag ten onrechte compleet vergeten, was bevriend met Armand Heins, Gustaaf Van Aise, Domien Van den Bossche en Jules Van Biesbroeck Sr.

Hij was verzamelaar van oude en moderne schilderijen, decoratieve panelen, pastels, etsen, aquarellen, beeldhouwwerk, boeken en meubilair. Zijn

Afb. 28. Aquarel van Jozef Vermeulen.

Afb. 29. Aquarel van Jozef Vermeulen.

collectie werd eind 1910, enkele jaren na zijn dood, openbaar verkocht. Gegadigden uit al de buurlanden kwamen hiervoor opdagen. Hoogtepunten van de verkoop waren twee merkwaardige drukken. “*Grandes Heures*” gedrukt in 1512 door Simon Vostre te Parijs werd waarschijnlijk voor het Museum van Berlijn aangekocht voor 1.480 goudfrank (onkosten inbegrepen) en “*Heures*” in 1488 gedrukt door Jean Du Pré, het eerste Franse boek waarin gravures op metaal werden gebruikt, werd door de boekhandelaar C. Vyt uit de Nederkouter 13 aangekocht tegen 7.275 goudfrank, alles inbegrepen (71).

Jozef Vermeulen komt voor op een houtskooltekening uit 1897 van Félix-Raphael Metdepenninghen (1867-1937). Deze “*Vereeniging van Kunstenaars*” werd voor het eerst tentoongesteld in 1899 op de Oostvlaamse Provinciale Tentoonstelling en opnieuw geëxposeerd in 1900 te Parijs op de Internationale Wereldtentoonstelling in de Belgische afdeling van schone kunsten. Vermeulen is de derde figuur links op het achterplan, de kalende man met pijp. De tekening bevindt zich thans in het Museum voor Schone Kunsten te Gent en werd er in 1985 geëxposeerd in de tentoonstelling “*Tekeningen, pastels en aquarellen uit eigen collectie*”, onder de naam “*Het comité van de Plastische Sectie van de “Cercle Artistique” van Gent*” (72).

Afb. 30. Houtskooltekening van Felix Metdepenninghen naar een afbeelding uit de catalogoog van de "Exposition Universelle Internationale" te Parijs in 1900. De figuren van links naar rechts zouden zijn : een onbekende, de nijveraarschilder Eugène Douchie, Jozef Vermeulen, de handelaar-amateurschilder Jean Van Canegem, Edward Roelandt, chirurg Hector Leboucq, kunstschilder Georges Van de Walle alias "Cies de Kalle", Jean Delvin, Albert Toefaert, en aan de muur het zelfportret van Felix Metdepenninghen. (Foto A. Walgraef)

Jozef Vermeulen overleed vrij jong op 10 oktober 1906 aan de gevolgen van een fleuris. Zijn broer Emiel (1858-1917), eveneens decoratieschilder, die met hem samenwerkte, zette het bedrijf verder, eerst in de Holstraat 140, later in de Saliestraat 46.

Jules Van Biesbroeck Sr. was ongeveer een leeftijdsgenoot. Vier jaar ouder dan Vermeulen kenden ze elkaar aan de academie, eerst als leerlingen bij Canneel in het jaar 1871-72, later na 1879 toen Vader Van Biesbroeck leraar was en Vermeulen verder cursus liep. Politiek waren er geen bindingen.

De grafconcessie dateert van 2 oktober 1894 en werd nadien niet meer verlengd (73).

De zerk, een arduinen plaat, draagt de ingebeitelde tekst : HIER RUSTEN / THEODOOR VERMEULEN / 1823-1893 / MATHILDE VANDERSCHUEREN / 1828-1894 / HUN ZOON / JOZEF VERMEULEN / KUNSTSCHILDER / 1852 - 1906. De steenkapper beitelde eerst de naam Jozef met S en corrigeerde onhandig.

Achter de zerk verrijst een rechthoekige arduinen sokkel met onderaan rechts ingebeiteld de ongeïdentificeerde namen G. Van Lancker en A. Onderet, met hierin een niet gesigneerd bronzen hoogrelief, dat drie

Afb. 31. Grafmonument door Jules Van Biesbroeck Jr. voor de familie Vermeulen op het erepark van de Westerbegraafplaats. (Foto A. Walgraef)

dodenmaskers draagt elk in een olijfkrans, van links naar rechts : Theodor, Jozef en Mathilde. Het blok dient als voetstuk voor een ongesigneerd bronzen beeld in romantisch-realistische stijl. Een geknielde treurende vrouw in een fijn geplooid gewaad, de rug naar de toeschouwer gekeerd en het hoofd naar beneden gericht, steunt met beide handen tegen een korte arduinen stele met afgeronde top, waarop een feniks in reliëf prijkt (74). Naast het beeld links, rankende klimop in het arduin gebeiteld. Bij de gevechten aan het einde van de Tweede Wereldoorlog in september

Afb. 32. "En Souvenir" in gips zoals door Charles De Wilde, Burgstraat 91 Gent, gefotografeerd in het eresalon van de Belgische afdeling van de Gentse Wereldtentoonstelling in 1913. (Foto Stadsarchief van Gent)

1944 werden de arm van de vrouwenfiguur en het dodenmasker van Jozef beschadigd en scheurde de arduinen plaat.
Jules Van Biesbroeck Jr. dateerde het beeld in de studie van Arnaudiés als

vervaardigd in 1910. Als materie gaf hij steen op, wat blijkbaar een vergissing is (75).

Het beeld werd tentoongesteld in het eresalon van de Belgische afdeling op de Gentse Wereldtentoonstelling van 1913. De sokkel droeg toen de inscriptie “*en Souvenir*”. Het gips werd afgebeeld in het “*Album Jules Van Biesbroeck*”, een ongedateerd fotoalbum rond 1913 uitgegeven, jaar waarin Van Biesbroeck Jr. naar Bordighera aan de Ligurische kust uitweek en waar hij jarenlang zou verblijven. Vader Anseele had het in zijn voorwoord over “*eene vrouw in volle smart op een graf neergezonken*”. Gustaaf Drèze beeldde het eveneens af in zijn “*Livre d’or de l’exposition universelle et internationale de Gand 1913*” (76).

Beeld en hoogrelief werden hoogstwaarschijnlijk door de jongste zuster van Jozef, Clémence-Marie (1861-1921), vóór haar geestesziekte, die zich in augustus 1909 declareerde besteld. Deze onderwijzeres in de Stadschool 18 in de Geitestraat had een enorme bewondering voor haar broer. Jules Van Biesbroeck Jr. zou eveneens een borstbeeld van Theodoor Vermeulen in terra cotta vervaardigd hebben. Dit beeld werd niet bewaard.

NOTEN

- (49) Gustaaf FOUCAERT, achterkleinzoon van Jan, deelde talrijke genealogische gegevens en anecdotes mee, samengezocht door zijn vader Oscar.
“*Vooruit*”, o.a. 07.05.1910; 09.12.1910; 13.12.1910.
Louis BERTRAND, *Op. Cit.*, deel 2, p. 63-64.
AVANTI *Op. Cit.*, tweede druk, deel 2, p. 15, 82, 220, 332-333.
“*Dubbele Wegwijzer der Stad Gent en der Provincie Oost-Vlaanderen*”, diverse jaargangen.
- (50) “*Volksalmanak Vooruit voor Noord en Zuid Nederland*”, 1911, 31ste jg., Gent, 1910, p. 41-42.
- (51) Paul DE WITTE “*De Geschiedenis van Vooruit en de Gentsche Socialistische Werkersbeweging sedert 1870*”, Gent, 1898, p. 280-281.
- (52) AVANTI *Op. Cit.*, eerste uitgave, p. 652-655.
“*Annexes au Moniteur Belge de 1903*”, Acte 729, p. 714-716.
- (53) AVANTI *Op. Cit.*, tweede uitgave, p. 333.
- (54) “*Vooruit*”, 27.12.1910.
- (55) Genealogische gegevens werden meegedeeld door Jacques DE VRIENDT. Hij publiceerde over de familie Van Loo een bijdrage in de “*Vlaamse Stam*”, jg. 1978, nr. 3 - 4, maart - april, p. 129 - 144.
André VERBEKE verstrekke eveneens nuttige gegevens.
“*Dubbele Wegwijzer der Stad Gent en der Provincie Oost-Vlaanderen*”, diverse jaargangen.
- (56) Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Gent, Archief III, nrs. 19 tot 27.
- (57) R.U.G. “*Vliegende Bladen*”, II, P. 44, 47, 48 en 49; III, P. 12.
- (58) “*Journal de Gand*”, 10.06.1895.
“*Bulletin de l’Association belge de Photographie*”, juli 1895, p. 463.

- (59) R.U.G. “*Vliegende Bladen*”, I, P. 25; II, P. 45.
- (60) “*Gazette van Gent*” 29.12.1882; 29.02.1904; diverse saloncatalogi.
- (61) “*Vooruit*”, 02.11.1889.
- (62) Vittorio PICA “*Artisti contemporanei : Jules Van Biesbroeck*” in “*Emporium*”, vol. 19, nr. 112, april 1904, p. 249 - 264.
- (63) Museum voor Schone Kunsten, Gent, *Documentatiemap Jules Van Biesbroeck (Brieven)*, 17.10.1908; 07.12.1908; 03.03.1909.
- (64) Fernand ARNAUDIES, “*J. van Biesbroeck, peintre et sculpteur*”, Algiers, 1931, p. XXVI.
- (65) Meegedeeld door A. COLLE, Hoofd van de 6e Directie van de Stad Gent, Begraafplaatsen en Lijkenvervoer.
- (66) Gegevens werden meegedeeld door Mevr. POPPE - PETITJEAN en Dhr. Emiel VERMEULEN.
“*Dubbele Wegwijzer der Stad Gent en der Provincie Oost-Vlaanderen*”, diverse jaargangen.
- (67) Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, Gent, Archief III, 3.
- (68) Diverse saloncatalogen.
- (69) Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, Gent, Archief II, C, 15, 19, 26, 29, 37, 45, 51, 53, 121, 124, 144, 153, 158, 162, 163 en 168; III, 25 t.e.m. 41.
- (70) Diverse saloncatalogen. Tevens kunstbesprekingen, vnl. in “*Journal de Gand*” en “*Gazette van Gent*”.
- (71) “*Gazette van Gent*”, 30.12.1910.
Verkoopsacte; vroegere studie van notaris NOWE, Rue de la Vallée 56 te Gent en notaris TROCH te Asper; thans berustend bij notaris Mark DE GROO, Groot-Brittaniëlaan 102 Gent, en bij notaris Freddy VANDERCROYSEN, Clarissenstraat 36 Gent. Uitgerekend in huidige waarde (eind 1984) zou men kunnen stellen dat op grond van de goudprijs 1 Fr 1910 = 193,5 Fr thans; op grond van de kleinhandelsrijzen 1 Fr 1910 = 134,5 Fr thans. Opgeld inbegrepen zou dit voor het werk van Vostre 199.060 à 286.380 Fr maken; voor Du Pré 978.487,5 à 1.407.712,5 Fr.
- (72) Museum voor Schone Kunsten, “*Tekeningen, pastels en aquarellen uit eigen collectie*”, Gent, 1985, p. 105-106, nr. 147.
- (73) Meegedeeld door A. COLLE, Hoofd van de 6e Directie van de Stad Gent, Begraafplaatsen en Lijkenvervoer.
- (74) A. CAPITEYN & J. DECAVELE, *Op. Cit.*, p. 114.
- (75) Fernand ARNAUDIES, *Op. Cit.*, p. XXVI.
- (76) “*Album Jules Van Biesbroeck*”, met voorwoord van E. ANSEELE, Gent, s.d. Gustaaf DREZE “*Livre d'or de l'exposition universelle et internationale de Gand 1913*”, Gent, 1913, p. 192, afb. 35.

André DESPRETZ